

## Eräistä harvinaisista muodoista.

Koulussa etevä suomenkielenopettajamme, prof. A. V. Koskimies kehotti meitä käyttämään harvinaisia muotoja ja sanoja, jotta ne eivät kielestä unohdaisi, ja sanoipa hän jotain seuraavaankin suuntaan: suomen kieli on siitä hyvä, että jos tarvitsette jotakin sanaa ja sitä ei ole, niin tehkää se!

Olen yrittänyt näitä neuvoja kykyni mukaan noudattaa — en pelkän harvinaisuuden tai erikoisuuden itsensä vuoksi, vaan silloin, kun erikoista muotoa käyttämällä nähdäkseni saavutetaan jotakin tyylillistä etua, ellei muuta, niin vaihtelua ainakin. Ilokseni olen huomannut, että Lauri Kettunen on kirjassansa »Hyvää vapaata suomea» suosittelut mm. passiivin infinitiiviä (»poltattaa»), ja huomauttanut siitä<sup>2</sup>, että esim. kuoleva ei merkitse samaa kuin kuolevainen, joten

-vainen -muotoja ei ole hävitettävä käytännöstä pois muka tarpeettomina (sellaisina ne kuitenkin on aikakauslehtien toimituksissa hävitetty — puhun kokeemuksesta — silloinkin, kun tarkoittamani ajatusvivahdus on mielestäni selvästi vaatinut mieluummin -vainen kuin -va -päätettä). Ilokseni Kettunen suosii myös eräiden sanojemme monikon genetiivin monimuotoisuutta (valitettavasti hän kuitenkin, vaikka muuten hyväksyykin konsonanttivartaloon perustuvat monikon genetiivit, vähäksyy muotoja »saraketten, tiedetten» — joita olen joskus käyttänyt ja jotka mielestäni todella ansaitsevatkin säilytettävä tyyli- ja rytmi-erikoisuuksina) yms.

En tiedä, hyväksyisikö Kettunenkaan seuraavassa esittämiäni seikkoja, mutta toivoakseni niillä on arvoa kielemme

<sup>2</sup> Vrt. Virittäjä 1946 ss. 493—7, jossa asiaa on käsitelty laajasti.

ilmaisukyvyyn rikastuttamiseksi ja täsmentämiseksi.

1) *Potentiaali-konditionaali (ehtomahtotapa)*.

Tämä muoto esiintyy Kalevalan kielessä. En ymmärrä, miksei sitä saisi käyttää kirjakielessäkin. »Jos Suomessa kasvaisi palmuja, niin Tuppurainenkin saaneisi taateleita.» Jokainen suomalainen kyennee ymmärtämään saaneisimuodon merkitysvivahduksen: ei ole varmaa, että Tuppurainen saisi, mutta todennäköisesti hän saisi. Tämä on suunnilleen, mutta ei täsmällensä samaa kuin »ehkä saisi», sillä »ehkä» -sanassa ainakin minun kielikorvani kuulee enemmän epävarmuutta kuin potentiaalissa.

2) *Prolatiivi (kautanto)*.

Tämä muoto onkin onneksi osoittanut lievää yleistymistäipumusta, kun »maitse, meritse» ovat saaneet seurakseen uudenaikaiset »rautateitse, postitse». Varsinkin viimeksimainittu muoto ilahduttaa minua, sillä siinä meillä on tästä sijamuodosta yksikkökin jo olemassa (monikko olisi tietenkin »posteitse»). — Viittaan Kettusen edellämainitussa kirjassaan tästä asiasta esittämään ja toivon, että halukasten (joita lienee muitakin kuin minä) sallittaisiin tätä sijamuotoa käyttää tarvittaessa mistä sanasta tahansa eikä vain niistä, joista sitä on usein ennenkin jo nähty.

3) *Eksessiivi (eronto)*.

Tätä sijamuotoa kuuluu viime vuosisadan lopulla joku kirjoittaja »Virittäjässä» suositelleenkin käytettäväksi. On vahinko, ettei hänen kehotustaan ole noudatettu. Minä tätä kyllä olen eräissä asiakirjoissani viljellyt, mutta vain harvoin olen onnistunut saamaan sen painatetuksi — joskus kumminkin sentään (esim. kuluvana vuonna Sotilaslääketieteellisessä Aikakauslehdessä julkaistussa, v. 1944 laatimassani kirjoituksessa — jossa muuten passiivin infinitiivikin esiintyy). Mielestäni tämä sijamuoto on välttämätön loogillinen täydennys essiiville

ja translatiiville, sillä vaikka meillä sekä ulkoisissa että sisäisissä paikallissijoissa on *olo-* ja *tulosijain* ohella *errosijakin* (ablatiivi ja elatiivi), niin vastaavasti *essiiviä* ja *translatiivivia* täydentävää pelkkää *erontoa* yleiskielessämme ei ole. Partitiivihan on kadottanut *eronto-*merkityksensä — eräitä harvoja sanoja (*kotoa, ulkoa, kauempaa* jne.) lukuunottamatta. Erityisesti *eksessiiviä* kaivattaisiin seuraavantapaisiin tarkoituksiin: mies pääsi poliisiksi, toimi 30 vuotta poliisina, jonka jälkeen hän erosi — poliisinta. Tämä on paljon luontevampaa ja johdonmukaisempaa kuin se, että viimeksimainittuun tapaukseen täytyy pelkän asianmukaisen *sijapäätteen* asemesta *ruveta hakemaan* kaikenmoisia *kiertoteilmajoukkoja* (poliisin virasta, tms.). Tämä *hyödyllinen sijamuoto* on eräissä *murteissamme* olemassa — miksei se saisi päästä kirjakieltämme rikastuttamaan (johdonmukaisuussyistä mieluummin kai heikkoon asteeseen liittyvänä, vaikka murteissa liittyikin vahvaan: *kotont, pappint*).

»Väkisin» ei mitään muotoja saatane kielessä elämään, ei ehdottamianikaan. Mutta en tarkoitakaan tätä. Tarkoitin vain lausua kielenvaalijoille ja -tarkastajille toivomuksen: Eikö voitaisi sallia näille muodoille edes sellaista olemassaolonoikeutusta, että niitä ei pidettäisi *virheinä*?

Nythan tilanne on sellainen, että ehdottamieni tapaisten erikoisuutten ei sallita vapaassa kilpailussa näyttää mahdollista elinkelpoisuuttaan. Kun oikaisuvedos tulee, niin toimituksessa kielen-tarkastaja on tehnyt neljänlaisia muutoksia: 1) sellaisia, jotka nähtyään tekijä huomaa olleensa väärässä ja on kiitollinen oikaisusta; 2) sellaisia, joita tekijä pitää yhdentekevinä; 3) sellaisia, joissa tekijä haikeudekseen näkee yrittämänsä *vivahdukset hävitetyiksi*, esim. »*liikkuvaisen*» — joka sisältää *mobilis -vivahdustakin*, kun sensijaan »*liikkuva*» on

= movens; 4) sellaisia, joissa tekijän on kaikesta kielimiehen arvovaltaa kohtaan tuntemastansa kunnioituksesta huolimatta pakko joko palauttaa sanontansa ennalleen tai sitten koettaa keksiä jotakin tykkänään uutta, koska kieltä korjattaessa lause on muodoltaan sujuvuuksaan samalla saanut uuden — milloin entistä yksinkertaisemman, milloin

hämärämmän — ajatuksen, joka on toinen kuin tekijän lukijoilleen tarkoittama.

Jos ehdottamiani muotoja lakattaisiin tuomitsemasta virheinä, niin se, joka haluaisi ja osaisi niitä käyttää, saisi sen tehdä kielentarkastajien estämättä. Muotojen oma käytännöllisyys ja elinkelpoisuus saisi silloin ratkaista, yleistyvätkö vai eivät.

Y. K. SUOMINEN